

ראיון עם ישראל הר

„למצוא חן בעיני עצמי“

מאת ש. שפרה

פגשתי עם המשורר ישראל הר, עורך „ספריית תרמיל“ לרגל הופעת הספר המאה של ההוצאה.

כפי שנוהגים יהודים — אומר ישראל הר — לסיים את קריאת התורה ולפתוח בקריאת פרשה ראשונה מ„בראשית“, לסיים מסכת ולפתוח במסכת הבאה אחרת, כך הוצאתי יחד את הספר המאה: „היני שוף“ מאת נסים אלוני, ואת הספר המאה ואחד: „הגלגול“ מאת קפקא. „הינשוף“ — ארבעה סיפורים — נערך וזוכן במועד בשביל ספריות „תרמיל“, גיבוריהם — אדורנה, סאלאמון, קאפיל, שמול, אחיו של שמול, מולא, זאקולה, מוקו — הם ילדי שבונה דרומית בתל-אביב. ניכרים בהם ניצנים של פילמונים גבריים ראשונים, וברי קץ, רחוק, מתחוללת מלחמת העולם השנייה.

ניכר בישראל הר שהוא רוצה להוסיף ולספר ב„הינשוף“ ובכל גלגוליו, שכן אין זה סתם הספר המאה אלא ספר של חבר, וזה שנים אחדות שישראל עושה בלחמיו להני ציא מוגרתיו של נסים אלוני את ביפוריו הטמטיגנוזים.

יוסל ברגנר: דיוקן של ישראל הר

כדי להשיבו לעניינה אל ספריית „תרמיל“ שאלתי: איך צמח הרעיון להקים בית-הוצאה מיוחד לחיילים?

— יום ההוצאה הוא מי שהיה קצין חינוך ראשי מרכזי בראון. הוא ביקר בטחנות צבא ונזכה לדעת שחיילים חסרים חומר קריאה. כשנתפסתי לרעיון לא יכולתי שלא לזכור את עצמי חייל בן שמונה עשרה צמא-קריאה, שהעיתון „במחנה“ מגיע אליו בקושי. לחייל, גם אם רצונו לקרוא עו, קשה לשאת איתו שני כרכים של אוסטויבסקי. כאשר שוחחנו על כך העלה מורלה את האפשרות לפרסם יצירות מקוצרות. כאן גדלק אצלי אור אדום. עדיין לא ידעתי מה בדיוק אני עתיד לעשות. אבל ידעתי בוודאות מה לא אעשה ועמדתי בכך עד הנה: „בתרמיל“ לא נתפרסמו קיצורים ולא עיבודים. „במכתבים מתחנה“ של אלפונס דודה הופיעו במקור עשרים סיפורים, אנהו פרסמנו רק תשעה, אבל אלה נתפרסמו במלואם.

עוד לפני שנכנסנו למסלול של עבודה, ולפני שנקבע לי „הקן“, נסע מורלה לחו"ל וכל מה שהשאר בידי היה מכתב: „לכל מאן דרעיי... ישראל הר נתמנה כעורך ספריית תרמיל וכו... מתבקשי שים לסייע לו ככל האפשר“.

ואכן, נסתייעתי במכתב זה. בליל קיץ אחד, על שפת הים ביקש ממני שוטרים להזדהות, ואני לא נשאתי תעודת-זהות. כמובן, נזכרתי במכתב של מורלה, והודות לו חזרתי לחדרי אחר כבוד במט"ר בית משטרה. כשסיפורי את הסיפור הזה למורלה הוא לא מצא כל-כך חן בעיניו, והוא אמר: „אתה עדיין חבר אצ"ל, לא נשתחררת מנטיה המתחרת שלך“. עד היום כשאני עומד בפני איש במדים, רשמי מתכסות כפות-ידיי ורגליי בזיעה.

בצה"ל כמו בעם כולו, יש אנשים מכל הסוגים.

„משא“, מוסף „דבר“, גליון 25 (183) יום ו', ד' תמוז תשל"ה, 13.6.75 העורכים: אברהם שאנן, יצחק בצלאל

„מלקוש“, סיפורים יהודיים כל כך מאת מאיר מזהר, אביר של המשורר יחיאל מר. יש ביניהם סיפור על חייל יהודי בקו החזית, במלחמת העולם הראשונה, הסובל ממפקדיו האנטישמיים ומגלה אומץ לב אף כי אין הוא מן הגיבורים. הוא יוצא העירה בשליחות מפקדו, בשבת חנוכה. בעיר הוא נכנס לבית הכנסת ושוחה לוסיח יי"ש כדי להתחמם. בדרך חזרה הוא תועה ביערות ובשלב, מנסה להאזין לקולות, שומע נביתות-כלבים המפחידות אותו, כיהודי ולבסוף מגיעה לאוזניו שירת „מעון צור“, הוא נכנס לבונקר ומוצא יחידה של חיילי-אויב יהודים. כשקראתי זאת בפעם הראשונה חשבתי שהיתה זאת יחידה של האויב, שחייליה יהודים, אחר-כך התברר לי שטעיתי בקריאה, משום שהייתי מכוון אל הסיטואציה המיוחדת שבה היו נתונים חיילי לים יהודים במלחמת העולם הראשונה כשלחמו משני עברי החזית.

שמהי לי לחוק להוציא כל שנה ספר על השואה. קראתי שבעים ספרים על השואה לפני שהוצאתי את הספר הראשון: „הלילה“ מאת אלי ויזל. אגב, מאז חדלתי לנסוע ברכבות. הוצאתי גם את „הנידון לחיים“ מאת קצטניק, „שלושה שהגיעו“ מאת ד"ר אהרן פרץ ואחרים.

אין הנחיות מהצבא להוצאה, אני מוציאים ביוזמתנו ספרים שאינם נופלים בתחום הספרות היפה דווקא. ראוי להדגיש שהצבא אינו מחלק את הספרים שלנו, חיילים קונים אותם, ירצו יאכלו, לא ירצו לא יאכלו, אין כפייה.

אני עובד במפקדת קצין חינוך, אבל אינני מחנך. דיבורים על ספרות מחנכת גורמים לי כאב-בטן. חסיד צעיר שאל פעם את הרבי מגור: מאימתי מתחילים להנך? והוא השיב: עשרים שנה לפני שנולד הילד, אני לא יכול, וגם לא מתכוון. לחנך אדם בן שמונה-עשרה, אבל אם הנער רוצה לדעת (המשך בעמוד 3)

כשהתאספנו בשנת 1964 אצל קצין חינוך ראשי כשלושים איש שדנו בהוצאה, הגענו להגדרה כזאת בערך: הספרים אינם מיועדים כמובן למי שאינו יודע קרוא וכתוב וכן למי שלא קרא לפחות כעשרים דים והמשה ספרים בתינו.

חיפשנו שם לספרייה, קציני צבא הציעו שמות פיוטיים, כמו „מפרש לבן“, התייעצתי עם חברים בעניין השם, ויום אחד, תוך כדי שיחה, שאל אותי הצייר יוסל ברגנר, שהידידיש היא עד היום שפת הדיבור שלו. „אין אומרים, רוקואק בעברית, השק הזה, שהחייל סוחב על גבו?“ וכך נולד השם „תרמיל“. הפורמאט של הספרים נקבע לפי גודל כיס החולצה, לאחר מדירות של ממש, בסרגל.

מה מנחה אותך במחירת הספרים שי אתה מוציא לאור?

— ב.פתח דבר“ ל.היי לאסארו איש טורמס — תלאתיו והצלחותיו“ מהמאה ה-15, שמחברו אלמוני ושמותו ואולי אלפי מחקרים נכתבו עליו ושהורק לעברית נפלאה בידי חיים אברבאיה, כתוב: — „אין לך ספר, ולוא גרוע בגרועים שיחא נערך שמין טוב — מה גם שהטעמים מופלגים — שכן וכבר ראינו כי אחד ימכור נפשו לשטן בעבור טעימת דבר בו משגרו יבחל; וכן מצוין רבות המאוסות לאחדים וחביבות על אחרים. נמצא איפוא שפרט למשוקצים מעיקרם ראויים כתובים שלא יחרץ דינם ולא ייעשה בהם פלה בטרם הובאו לקריעת הרבים, כל עוד אינם עשויים להניק לאיש ויש להפיק מהם דבר חפץ“.

אגב, בגלל האופי הפיוטי של הסיפור ושל התרגום, הופיע ספר זה ב„ספריית תרמיל“ בניקוד מלא.

אם ייצא מי שיביע הסתייגות מנהלטת מספר זה או אחר שהופיע ב„ספריית תרמיל“, זאת כמובן זכותו המלאה, ואין איש בעולם שישלול אותה טמנה. בדיני הכשרות של היהודים יש מושג: „בטל בשישים“, ודאי שהוצאתי לאור העולם ב„ספריית תרמיל“ ספר או שניים שאין להתגאות בהם, אך נא לזכור שהרא בטל בשישים או לפחות ברוב. מפני שבאמת אני שואף למצוא חן בעיני עצמי, על דרך דברי גוסטאב פלוכר, ששני סיפורים שלו („אגדת יוליאנוס הקדוש מכניס האורחים“ / „לב פשיט“) הוצאתי לאור, פלובר שהקדיש את חייו לעבודתו הספרותית, ועבד לפעמים שלושה שבועות רצופים על דף אחד ויחיד, אמר: „שאיפתי העיקר דית אינה להיות מפורסם, הפרטום עשוי לספק את ההיזרים צרי האופק. אני שואף למשהו נעלה יותר — למצוא חן בעיני עצמי. ההצלחה נראית לי כתוצאה ולא כמטרה“. אני מעדיף אי-הכנה, אי-הכנה מוחלטת, על פני העמדת-פנים כמבין, שהיא הכנה מוויפת.

יום אחד ישבתי עם מכר בבית-קפה, והוא החזיק בידי את ספרו של באלזאק „הנקמה“, שיצא בי „ספריית תרמיל“. נכנסה משוררת צעירה, דוקטוראית נטית, דפדפה בספר ושאלה: „מה, באלזאק עדיין נחשב היום לסופר?“ טעמים אמנם משתנים, אבל האמת הספרותית אינה המציאות הריאלית, אף כי האחרונה מושפעת מהראשונה. אני מעדיף את פלובר על פני כל סארטר ותוצאותיו, ולא שיש לי משהו נגדה, אבל איני אוהב את היוזמות של „עכשוויות“ ועכשוויות בלבד, אם כי איני פוסל אותן מראש.

דמותו של הקורא עומדת לפני, אבל קריאה בספר היא התייחדות בין האיש והמלה ללא גורם ממצע. ברגע שאני מביט באיש הקורא הוא כבר איננו קורא, הוא אוכל חול, נצרב בשמש, קורא ספר ברגע של שעמום, אינו זוכר דבר, אבל אולי יבוא רגע ויזכר, אם לא במה שקרא הרי בהווה הקריאה, אני רואה את עצמי כמתווך בין הקורא והספר, בלי שום נסיון להשפיע.

בלי לחטוא בגאווה, אני יכול לאמר שקראתי הרבה מאוד, משהו אמר שחייל עברי שקורא ספרות הוא חייל יותר טוב. לדעתי זאת שטות, אני מרבה בקריאה ואינני חייל טוב, אם כי קיבלתי ציון לשבח מידי הרמטכ"ל בשנות ה-50. כשעברתי מחיפה, מקום מגורי משפחתי, לישיבת חב"ד, „אחי תמימים“ שבירושלים, לקחתי אתי שני ספרים: מאסף ספרותי ששמו נשמט מזכרוני בעד ריכת קליונר ומחזה בלתי כרוך של רמח"ל. שניהם היו שייכים לאמי, שהיתה מורה לעברית בסמינר „בית-יעקב“ בעיר חלם, שבה נולדתי. באמת אני ירושלמי, ירושלים קדמה לחלם, וסבי נסע מירושלים לפולין, לשאת אשה. יום אחד בא אבי לבקר אצלי בישיבה, תפס אותי בקלקלתי וקרע את המחזה של רמח"ל. הוא לא ידע שהספר נלקח מספרייה. את המאסף של קליונר הסתרתי בעליית הגג של הבית ששימש מקום-לינה לתלמידי הישיבה. בבית ישראל החדשה, הייתי מרים אחד מרעפי הגג וקורא בסתר.

שנים אחדות הייתי ימאי. קראתי משעמום, מזוהר מעש, מבידודות. קראתי ולא תמיד אני זוכר מה קראתי.

אני מרבה לשוטט בבתי-מסחר לספרים ישנים, יש סוחרים הדורשים הון רב בעד ספרים נזירים; אחרים מציעים לי אותם חינם, אני מדפיס במכונת-כתיבה מתוך הספר או מכתב העת, ומחזיר. אני מתייעץ עם חבריי, לפעמים רבים שניים מהם: מי יעץ לי להוציא ספר זה או אחר, אני מקבל הצעות מהברי קיבוצים ואפילו מחיילים. לפעמיים מגיעים אלי כתבי-יד, גם חיילים שולחים גסויר נוח בוסר.

מדוע שובצת ב„ספריית תרמיל“ ספרים שאינם בתחום הספרות היפה?

— לפעמים קשה מאוד לסווג ולקבוע: עד כאן ספרות יפה, אני זוכר, מה מושך אותי לפרסם את

הם מתכוונים השיבו לי: ספרי טירה.
מה מנחה אותך בעיצוב הצורני של
הספר?

— מורליה, שהוא איש אוהב אמנות, הציע בשי-
עמו שנפנה למוכי הציירים ונזמין אצלם עטיפות,
אני משתדל שצויר העטיפה יהיה פיסת-אמנות,
שמתי לב שכל שמבצע העטיפה הוא אמן יותר יש
לי פחות בעיות. הוא עושה כ-4 טיוטות, ולפעמים
קשה לי לבחור ביניהן. יש לי בחילה מעיתונאים,
גרפיקאים וארכיטקטים, שלושה גרפיקאים עשו למי-
עני עטיפות והם לא חדלו לדבר גבוהה גבוהה,
בשם האמנות. אם יש בספר יותר מסיפור אחד אני
משתדל לתת רישום נוסף בתוך הספר. אני משתדל
עיצור-העטיפה יהיה קרוב ככל האפשר ל-
צויר המקורי. אם אני מגיע לשמונים
אחוז אני שבע רצון. אינני מתערב בעי-
צוב העטיפה, אבל יש לי זכות לדחות את ההצעה.
עטיפות "לחרימיל" צוירו בידי ציירים מן השורה
הראשונה: יוסל ברגנר, אודרי ברגנר, אריה נבון,
שלמה רהקיץ, נחום גוטמן, דני קאראוון, שושנה
היימן וצילה בינדר, וגם בידי כרמלה טל. יוכבד
ויינפלד ואסנת רמיצקי, צעירות יותר ויודעות
פהית.

אני מקפיד על כך ששם הסופר יופיע בראש
כל עמוד וששם הספר יופיע בלשון המקור בעמוד
הפנימי. על גב העטיפה מופיעים בכיוראפיה של
הסופר, הערות עליו ותמונתו.

אתה המו"ל היחיד שאני מכירה שאין
לו משרד, מזפירה ומנגנון, מדוע?

— חברי המכירים אותי אישית, אומרים שזאת
ספרית כיס. מהכיס הימני של הג'ינג'י אל הכיס
השמאלי, בשעתו קראתי את "חוק פארקינסון", אחר
כך נתקלתי בעובדות. אתה מכהיב מכתב למוכרת,
היא כותבת בשגיאות, אתה מתקן, היא מדפיסה,
שוכ, המשלוח נותעכב, החיים מסתבכים. יותר פשוט
לכתוב בעצמי. אני כותב במכונת-כתיבה בשתי אצבי-
עות לא פחות מהר מכתבנית.

אך אני דוחס הכל ליום עבודה אחד? מיום
שחדלתי ללכת לקולנוע. אחרי מלחמת ששת הימים,
בגלל קלאסטרופוביה, התארך יום העבודה שלי.
אני איש קפדן ודייקן אבל יודע גתיי לחדול. הספר
המנח בכריכה יצא מרשותי. לא אגזים אם אומר
שאי עורך ומגיה כל ספר שבע פעמים.
נכון שבסך הכל אני מתפרנס עוה, אבל בסופו
של דבר, כאשר אני שומע את מכונת-ההדפסה רצה,
נדמה לי שתקוק ההדפסה זורם בדמי.

למצוא חן בעיני עצמי

1870. אני משתדל לעדכן את התרגום מבחינה
לשונית, אם הוא טוב מלכתחילה, אם למשל נכתב
באחד התרגומים: "נגנו בכלי רוח", אין ספק שהי-
כוונה היתה ל"כלינגשיפה".

למיכאל קולהאט של קלייסט היו שלושה תרגומים.
אחד בסגנון תנ"כי, שהופיע בפולין, ואחד של ישראל
ורחי, שהופיע "בעם עובד" ושלא יכולתי לקבל
מהם את הזכויות עליו מסיבות טכניות. "עם עובד"
הוציא 4000 טפסים בשנת 1946 ורק כ-200 מהם
נמכרו. התרגום השלישי הופיע בהוצאת "תרשיש",
והוא מאת מאיר ורטינר, איש דחי, החי במאה
שערים, כבן תשעים. שפיצר, בעל ההוצאה, אמר
לי: למה לך להוציא מחדש? קנה את 800 העותי-
קים שנשארו בידך, לבסוף קיבלתי ממנו את הזכו-
יות תמורת 150 ל"י. מזה הוא גתן למתרגם 100
ולקת לעצמו רק 50. 10,000 הטפסים שיצאו בהוצאת
"תרמיל" אולו הוך כמה תודשים, והוצאת "עם
עובד" מכרה את כל הספרים שנותרו במחסניה וכן
הוצאת "תרשיש". איך להסביר את זאת? אינני
יודע.

בשנה השנייה לקיום ההוצאה העליתי את הרעיון
לתרגם מידיש ומעברית. הרעיון הראשון נתקבל
מלי, והשני יצא לפועל רק אחרי מלחמת ששת
הימים. הוצאנו קובץ של 15 סיפורים ערביים
בתרגום אמנון שמוש, ומיוצגים בו סופרים —
ביניהם שתי נשים — ממצרים ומסודאן, מארץ-
ישראל וממדינת ישראל. מעיראק, מסוריה, ומלבנון.
**זאת הוצאה צבאית, האם יש עליך מיני
בלתי?**

— הנחג הוא שאני מגיש לקצין חינוך ראשי
רשימת ספרים. עד היום לא נתקלתי בסירוב להדפיס
ספר. בהשגה הזכויות עוסקת המחלקה להוצאה
לאור במשרד הביטחון. אני מתערב מאחורי הקלעים,
בפגישות אישיות בשעת הצורך.

אתה משרד ואדם קרוב אצל שירה
מדוע אינך מוציא ספרי שירה?

— במלאת 25 שנה למדינה הצעתי לפרסם קובץ
שירה ולחלקו חינם למי שיקנה 4—3 ספרים של
"תרמיל", אך הדבר לא יצא לפועל. עקרונית אני
בעד. לא פעם שאלו אותי רבייסרנים וקנים מדוע
איני מוציא משהו מיוחד לחיילות. כששאלתי למה

הסיפורי מופאסן בתרגומה של המשוררת ענה צבי,
ערב אחד אני מטיל ברגל בירושלים משכונת
"גניע כפיים" לטאלביה. לפני מהלך זוג, אני שומע
אותם משוחחים ומשבחים את תרגום "דפניס וי-
חלואה". השגתי אותם ליד טרה-סאנטה ואז התברר
כי האיש הוא מכרי, מתמחה בשפות עתיקות בייחוד
ביוונית עתיקה. באותו שבוע נתקלתי באדם אחר
שטען כי לשון התרגום היא עיתונאית, לא ספרותית.
כששמעתי שתי דעות שונות לגמרי על התרגום בתוך
שבוע — ידעתי שזה בסדר.

עוה צבי קראה את כל יצירות מופאסן בצרפי-
תית וגם את כל תרגומיו לעברית, וסייעה לנו
לבחור סיפורים שעדיין לא ראו אור בעברית. את
תרגום סיפורי ג'ייס יומתי אני, אבל הוצאת "הקיבוץ
המאוחד" היתה בעלת הזכויות. קיבלנו רשות לפרסם
את הסיפור רק לאחר שהופיע ה"דאבלניאס".

עד כה הוצאנו מחדש כ-15 תרגומים מן הספי-
רות האנגלית והאמריקאית: הנרי ג'ימס, סטיבנסון,
המניגווי, אוסקר ויילד ואחרים. כ-15 תרגומים מצרפי-
תית: פלובר, באלזאק, קאמי וגם ג'ורג' סימנון
(היינו הראשונים שהוציאו ספר שלו בעברית),
כ-15 תרגומים מרוסית: צ'כוב, דוסטויבסקי, טולסטוי,
פושקין ואחרים וגם סופרים רוסיים חדשים, כמו
ניקראסוב, שזכה בפרס סטאלין אחרי מות סטאלין,
לספרו של ניקראסוב "קירה גיאורגיאבנה" הגעתי
אחרי שאחד מפרסיו התפרסם ב"קשת" בתרגומה
של אראלה אור. לאחר הופעת הספר קיבלתי מכתב
מניקראסוב אל המתרגמת, שבו הוא פונה אלי,
ישראל גר (ברוסית אין ה') ומספר לי שיש לו קשר
לעם ישראל: לפני שנישאה אימו לאביו היתה ידידתו
של משרד "ייברוי" (עברי). ד"ר שאול טשרני-
חובסקי, אבן שושן, אחיו של בעל המילון, נפגש עם
ניקראסוב ברוסיה. סיפר לו על הופעת הספר
בעברית וייתכן שגם הביא לו ספר, אני לא יכולתי
לשלוח לו ספר, מטעמים מובנים.

מגרמנית פרסמנו סיפורים של תומאס מאן ואחר
רים וכן סופרים יהודים כמו צוויג וואסרמן. הוצאנו
את "עכביש השחור" מאת רמיה גוטלהף, סופר
שווייצרי, ואת "עובדיה" מאת הסופר האוסטרי
אדלברט שטיפטר. כמעט מחצית מהסופרים שהופיעו
ב"ספריית תרמיל" זכו בפרס נובל.

כל התרגומים נעשו מן המקור חוץ מהסיפורים
היאפאניים שהתרגמו מאנגלית. מספר שהופיע בהוצי-
את אונסקו והשווה למקור היאפאני. שני הסיפור
רים הופיעו ב"קשת" בתרגומו של אהרן אמיר, וכך
הגעתי אליהם. את שמות הסיפורים — א. יאסושי
וס. אנגו — כתב על העטיפה. באותיות יאפאניות,
השגריר היאפאני בישראל, ס. אנגו, שהתאבד, היה
ידיד.

בעריכת תרגומים ישנים מתעוררות בעיות לשון-
ניות, "אמוק" מאת סטיפן צוויג הופיע במאסף
הספרותי "מנחה" בשנת 1929 בתרגומו של הלקין.
שלחתי להלקין העתק לאחר העריכה, והוא סמן עליו
את שתי ידיו לאחר שהוסיף כמה הערות.

אני משתדל להשוות את התרגומים למקור,
אם אינני מצליח לעשות זאת מטעמים טכניים, אני
מוכרח לסמוך על מה שאני קורא "הוש". פרסמנו
את סיפורו של טולסטוי "בעל הבית והפועל" בתרי-
גומו של ברנר. מבקרים שכתבו, שאין כברנר
מתרגם לטולסטוי צדקו, אך כיוון שהתרגום נעשה
לפני שנים רבות הוא נפתח במילים: "הדבר היה
בשנת תר"ל". לא ייתכן שטולסטוי כתב כך, שינתי

(המשך מעמוד 1)

אני מספק לו אפשרות לדעת, לכן תמצאי כאן
מיגוון. שלושה דברים שנואים עלי: גזר מבוטל,
מטיף, ואת השלישי אשמור לעצמי.

באותה עליית-גג, בשכונת בית-ישראל החדשה,
קראתי את הכלשים של תדהר ורומאנים זעירים של
אביגדור הטארי. לכן אולי יש לי נטייה להתייחס
לפרקים בתולדות הישוב לאו דווקא בכובד-ראש
מחקרי, וביטוי לכך הם הספרים "הצייד" מאת שלמה
שבא, "סיפורי אהבה" מאת משה סמילנסקי, "סיפור
רים מצויירים" מאת נחום גוטמן ו"חילות הנהב"
מאת בנימין המון. וכן סיפורי המחזרות — הגנה,
אצל ולחי — מגודת ראות אישית, כספרי
זכרונות.

אני זוכר בלש אחד של תדהר, קולנוע מוגרבי,
קיצ, הגג פתוח, תדהר רודף אחרי הגנב לא באקד-
חים שלופים, רק אתה והוא יודעים שיש רודף
וגרדף, תדהר נכנס לחדר המכונות ולוחץ על הגג,
הנסגר לאט על רגלו של הגנב שנלכד.

כשהייתי ימאי גמשכתי לראות את דאקאר בגלל
הרומאנים הזעירים של י.ר.טו, שקראתי בנעוריי,
לידתי מן האונייה לראות במוריעיני מהנה של
לגיון הזרים. האונייה צופרת, ממתינה רק לי, אני
לבוש מכנסיים קצרים, איני יודע צרפתית, השמש
האפריקאית קופחת על ראשי, סוף סוף אני תופס
מונית ואומר לנהג: לה פורט. הנהג מוביל אותי
לבית-דיונות, אחריכך התברר לי שלה-פורט, בעגה
צרפתית, אינו יכול להתפרש אחרת.

מדוע אתה מפרט מוספרות המקור בי
עיקר סיפורים שכבר ראו אור?

— בדרך כלל מסיבות כספיות. לא רצינו שיהיו
לנו בעלי דעה, ובאמת ההוצאה מאונת את עצמה.
אם סופר מוותר על שכר סופרים, איני מוכן להוציא
את ספרו. יתרה מזו: סופר הנותן את ספרו חינם
מאבד את זכויות הסופרים שלו, על פי האמנה הכינה
לאומית לזכויות יוצרים, ובכל זאת הוצאנו גם
ספרות יפה מקורית שכדפסה אצלנו לראשונה: "הגס"
יון הראשון המצומצם לשרב" מאת דר הוא א. ד,
שפיר — תוך שלושה חודשים נמכרו כל הטפסים
של ספר זה, שהוא קשה לקריאה לכל הדיעות —
ספרה של רות אלמוג, "חסדי הלילה של מרגריטה",
"כלב שחור" ועוד סיפורים מאת אהרן אלמוג
ו"אגדת הבקעה וההר" ועוד סיפורים מאת אמציה
פורת.

כספרות-מקור אני רואה גם סיפורים מהורג
טיס מידיש שהופיעו ב"ספריית תרמיל" לראשונה
כמו "ציפייה" ועוד סיפורים מאת יוסל בירשטיין,
"אחי הגיבור" ועוד סיפורים מאת הרץ ברגנר,
"פנינים בחילות" ועוד סיפורים מאת אלתר קאציונה,
צעיר אחד שקרא את "תחת הגדר" / "מעשה
בלץ, בעכברה ובנסתר עצמו" מאת ור-נסתר, שתורר
גם מידיש, שלח לי גלויה: "אם איהרג במלחמה
ואעמוד בפני בית-דין של מעלה, אעיד לזכותך
שנתת לי את הזכות לקרוא את סיפורי של דר-
בסתר".

הוצאנו מחדש ספרים וסופרים שנשתכחה. כמו
"כחלת אבות" מאת ישראל זרחי ו"בבית המרפא"
מאת דוד פוגל, א. ד, שפיר ואהרון אלמוג וכו
בפרס היצירה הודות לספריהם שהופיעו ב"ספריית
הרמיל".

האם אתה יוזם תרגומים חדשים? אילו
הן הבעיות בהוצאת תרגומים שנתיישנו?
— אני נאלץ לרוב להסתפק בתרגומים ישנים
בגלל קשיים כספיים. יומתי תרגומים מיוחדים כמו
"דפניס וחלואה" בתרגומו של יורם ברונובסקי